

BİR İDEAL KENT MODELİ OLARAK 20 YY. KENT ÜTOPYASI ÖZELLİKLERİ İLE GELECEĞİN KENTLERİNİ HAYAL ETME

Eda KAYA¹

¹Dzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Düzce.

z

20. yüzyıl, insanlık için büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Hızlı endüstrileşme, teknolojik ilerlemeler, toplumsal değişimler, kentleşme sürecini hızlandırmış olup, dünya genelinde kentsel alanlarda yoğun nüfus artışlarına yol açarak birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan ilki, planlama ve altyapı eksikliklerinin neden olduğu çevresel bozulma, yaşam kalitesinin düşmesi olarak bilinmektedir. Bu bağlamda, 20. yüzyılın ortalarından itibaren, ideal bir kent modeli oluşturma fikri önem kazanmıştır. İdeal bir kent modeli oluşturma fikri, daha sağlıklı, sürdürülebilir, adil, yaşanabilir bir çevrede insanların yaşamasını amaçlayan bir "kent ütopyası" oluşturmayı hedeflemiştir. Bu alışma, 20. yüzyıl kent topyalarının özelliklerini ve ideal kent modeli için özelliklerini incelemeyi, günümüzde uygulanabilirliği, başarıları, sınırlamalarını da ele almayı amaçlamaktadır. İdeal bir kent modeline dair farklı perspektifler sunmanın yanı sıra, geçmişten günümüze kentsel planlama anlayışının nasıl değiştiğini, kentlerin geleceğine nasıl yansıdağını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu alışma, 20. yüzyılın sanayileşme sürecinde ortaya çıkan kent ütopyaları olarak bilinen kent modeli önerilerini ele alarak, ABD, İngiltere, Fransa'da ortaya atılan kent topya modellerini incelemektedir. Her üç ülkede de farklı kent ütopyaları önerilmiştir, ancak amaçları genel olarak kent yaşamını daha iyi hale getirerek iyileştirmektedir. Bu üç önemli kent plancısı, Howard, F. L. Wright ve Le Corbusier, kendi tasarımlarında farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir. Bu kent modelleri, literatür taraması yoluyla araştırılmış olup, üç farklı kent modelinin benzerliklerini, farklılıklarını ortaya koyarak bu modellerin ne ölçüde uygulanabilir olduğunu, insan sağlığı ve yaşamı açısından ne kadar uygun olduğunu tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Kent, Sanayileşme, İdeal Kent, Kent-Kır Sentezi.

*Sorumlu Yazar *Corresponding Author* | Eda KAYA, Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, E-mail: edakaya.8100@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4539-1685.

Geliş *Received* 15.11.2023 | Kabul *Accepted* 22.12.2023 | Basım *Published* 31.12.2023

ISSN 2687-2358 | DERLEME MAKALE (Review/ Research Article) DOI: 10.53784/peyzaj.1391072

IMAGINING THE CITIES OF THE FUTURE WITH THE CHARACTERISTICS OF 20TH CENTURY URBAN UTOPIA AS AN IDEAL CITY MODEL

Abstract

In the 20th century, humanity underwent profound shifts due to rapid industrialization, technological advancements, and social changes, catalyzing urbanization and prompting significant population surges in cities worldwide. This surge brought forth a myriad of challenges, notably environmental degradation resulting from inadequacies in planning, infrastructure, and a declining quality of life. Consequently, the concept of constructing an ideal city model gained traction from the mid-1900s onward. This notion sought to fashion an "urban utopia," aspiring to cultivate a healthier, sustainable, equitable, and habitable environment for residents. This research aims to analyze the features of 20th-century urban utopias, their relevance to the ideal urban model, and engage in a discourse regarding their contemporary applicability, achievements, and constraints. This study explores how the evolution of urban planning, from past to present, informs future city development while focusing on the American, English, and French urban utopian models emerging during the 20th-century industrialization. Examining urban utopias proposed by significant planners like Hawerd, F.L. Wright, and Le Corbusier, this research compares their varied approaches to enhancing urban life. Through a literature review, it investigates the similarities, differences, and applicability of these models, particularly in relation to human health and quality of life.

Key Words: Utopia, City, Industrialisation, Ideal City, Urban-Rural Synthesis.

1.Giriş

Kentler, insanlık tarihinin önemli bir parçasıdır ve sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde tarih boyunca insan topluluklarının sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamını şekillendiren merkezler olmuş ve sürekli olarak evrilen işlevler ve anlamlar taşımaktadır (Mumford, 2000). Kent planlaması da bu evrilen dinamiklere paralel olarak değişmiş ve gelişmektedir (Çakır,2007). Özellikle 20. yüzyıl öncesindeki kent planlaması düşüncesi, kentlerde yaşamın nasıl olması gerektiği konusunda pek çok farklı görüş ve ütopya önerileri ortaya çıkmış olup, genellikle kentlerin fiziksel düzenlenmesi ve işlevsel hale getirilmesi amacını taşımaktadır. Ancak 20. yüzyılın gelişmeleri, kentsel düşüncenin ve planlamanın daha karmaşık ve bütüncül bir bakış açısına evrilmesini sağlayarak Sanayileşme süreciyle birlikte 20. yüzyılın

başlarından itibaren kentleşme süreci hızlanmış olup, Sanayinin ve ticaretin merkezleri olarak büyüyen kentler, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamiklerin yoğun bir şekilde etkilediği alanlar haline gelmektedir (Alkan ve Duru, 2002). Bu dönemde kentsel alanların genişlemesi, kırsal alanlardan ayrılan nüfusun artmasıyla yakından ilişkili olup kırsal bölgelerden kente göçün artmasıyla paralel bir seyir izlemektedir. Kırsal kesimden şehirlere göç, kentleşmeyi hızlandırmış ve bu durum kentsel sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kartal, 1983). Kentin sürekli değişen bir oluşum olduğu ve bu değişimin de en önemli kaynağının nüfus olduğu bilinmektedir (Özdede ve ark., 2013). Nüfusun hareketliliği ve kentlerdeki demografik değişimler, kentsel yapıların ve yaşamın dinamiklerini sürekli olarak etkilemektedir. Bu durum, kentlerin yapılarını,

işlevlerini ve sosyal dokularını sürekli olarak değişen ve dönüşen yapılar haline getirirken, aynı zamanda kentsel planlama ve düşünceyi de sürekli olarak revize etmeye zorlamaktadır (Mumford, 2000). Artan nüfusla birlikte kentsel altyapı, konut, ulaşım gibi temel ihtiyaçlar da karşılanması gereken öncelikli konular haline gelmektedir. Kentsel sorunların çözümü için farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu dönemde öne çıkan en önemli çözüm arayışlarından biri, çeşitli kentsel ütopiyaların ve kent kuramlarının ortaya atılması olmaktadır (Başol,1984). Bu özellikler, 20. yüzyıl kent ütopyasının temel taşlarını oluşturmaktadır. Elbette her şehir farklı ihtiyaçlara sahip olduğundan, bu ideal modelin her yerde aynı şekilde uygulanması mümkün olmamaktadır. Ancak, bu tür bir vizyon, şehir planlaması ve gelişimi konusundaki tartışmaları şekillendirebilir ve daha sürdürülebilir, yaşanabilir kentlerin oluşturulmasına katkıda bulunabilmektedir. Kentsel ütopiyalar, ideal kent modellerini tasvir eden hayali tasarımlar olarak adlandırılmaktadır (Sacrey ark.,2003) Bu ütopiyalar, genellikle toplumsal bunalımları, çevresel sorunları ve yaşam kalitesini ele alarak daha iyi bir kent yaşamı hedeflemektedir. Bu ideal kent modeli, şehir planlamasının sadece fiziksel altyapıyı değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel unsurları da kapsamasını öngörmektedir (Callenbach, 1994). Aşağıda, bu ütopyanın bazı temel özellikleri; (Keeley ve Benton, 2023)

1. Sürdürülebilirlik: İdeal kent, doğal kaynakların etkin ve adil bir şekilde kullanıldığı bir ekonomik sistemle desteklenmektedir. Yeşil enerji kaynaklarına ağırlık verilerek, atık üretimi minimuma indirip ve geri dönüşüm teşvik edilmektedir (Keeley ve Benton, 2023).

2. Yeşil Alanlar ve Doğal Uyum: Şehir planlaması, geniş parklar, bahçeler, ormanlık alanlar ve su kenarları gibi doğal alanların korunmasını ve artırılmasını amaçlamaktadır.

Binaların çevreye entegrasyonu ve biyofilik tasarım ilkeleri benimsenmektedir (Soderlund ve Newman, 2015).

3. Toplu Taşıma ve Erişilebilirlik: Araç trafiğinin neden olduğu çevresel etkileri azaltmak için toplu taşıma sistemleri teşvik edilerek yaya yolları, bisiklet yolları ve engellilere uygun altyapı, herkesin kolayca erişim sağlayabileceği bir kent düzenlemesinin parçası olması sağlanmaktadır (De Rosa ark., 2023)

4. Teknolojik Altyapı ve Akıllı Şehir Çözümleri: Nesnelerin İnterneti (Internet of Things IoT) gibi teknolojilerin entegrasyonu ile akıllı şehir çözümleri desteklenmektedir. Bu, trafik yönetimi, enerji tasarrufu, su yönetimi gibi alanlarda etkili veri kullanımını sağlamaktadır (Grozeva, 2023).

5. Çeşitlilik ve Kültürel Zenginlik: İdeal kent, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, hoşgörü ve çeşitliliğin desteklediği bir ortamı yansıtarak kültürel etkileşim ve sanatsal faaliyetler teşvik edilmektedir (Banek, 2023).

6. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri: Herkesin eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaydır. Eğitim ve sağlık merkezleri stratejik noktalara yerleştirilir ve teknolojik ilerlemelerin bu alanlarda kullanımı desteklenmektedir (Banek, 2023).

7. Demokratik Katılım: Karar alma süreçlerine halkın katılımı teşvik edilmektedir. Şehir sakinleri, kentlerinin geleceğini şekillendirmede aktif bir rol oynamaktadır (Aulich, 2009).

8. Dengeli Kentsel Büyüme: Kent içi ve kent dışı bölgeler arasındaki dengeli büyüme sağlanmaktadır. Aşırı nüfus yoğunluğu ve kentsel yoksulluğun önüne geçilmektedir (Brebbia ark., 2002).

20. yüzyılın başlarında, özellikle Howard'ın Bahçekent modeli, Frank Lloyd Wright'ın Broadacre Kent modeli ve Le Corbusier'in Işın

Kent modeli gibi kentsel ütopya öne çıkmakta olup, bu ütopya, sadece fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dinamikleri de dikkate alan bütüncül yaklaşımları yansıtmaktadır (Ledent, 2022). Howard, toplumsal dayanışma ve doğayla uyumlu yaşamı önemseyen bir model önerirken, Frank Lloyd Wright bireysel özgürlüğü ve sahip olma kavramını merkeze koyan bir yaklaşım geliştirmiştir. Le Corbusier ise modernizmi ve teknolojiyi vurgulayan dikey yapılaşmayı öne çıkaran bir modele imza atmıştır. Bu ütopyaların ortaya çıkmasıyla birlikte kent kuramları da oluşturulmaya başlanmıştır (Şengül,2002). Bu dönemde, kentsel planlama süreci büyük ölçüde belirli kuramların rehberliğinde şekillenerek günümüz şehir planlaması anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bu çabalar, kentsel sorunlara kapsamlı ve geleceğe dönük çözümler arama arzusunun bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle 1890 ile 1930 yıllarında, Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier gibi üç önemli ve farklı düşünceye sahip şehir plancısı, ideal kentlerin tasarımlarını oluşturarak gelecekteki potansiyel sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamışlardır. Bu dönemin plancıları, işbirliği, dayanışma ve toplumsal adaleti yansıtan kentlerin oluşturulması için çabalararak, toplumsal bunalımlara fiziksel düzenlemelerle çözüm önerileri getirmektedir (Zülfiqar ve Kausar, 2023). Kent düşünürleri, kentsel planlama alanında çığır açan fikirler geliştirmişlerdir. Howard, "Bahçe Şehir" konseptiyle insanların doğayla uyumlu yaşayabileceği, sürdürülebilir ve topluluk odaklı kentsel alanlar önermektedir. Frank Lloyd Wright, organik mimarinin savunucusu olarak, doğal peyzajla bütünleşik, insan odaklı tasarımlar geliştirmektedir. Le Corbusier ise modernizmin etkisiyle yüksek binalar ve geniş yeşil alanlarla donatılmış, işlevselliği ön planda tutan kentler hayal etmektedir (Zheblienok ve

Malinina,2022). Bu düşünürler, kentsel alanların sadece fiziksel yapıları değil, aynı zamanda toplumsal ihtiyaçları ve insanların yaşam kalitesini de göz önünde bulundurarak ideal kentlerin tasarımını gerçekleştirmeyi amaçlayarak bu dönemin kent planlaması, bugünün şehirlerinin gelişiminde ve planlanmasında temel ilke ve fikirleri oluşturarak, bütüncül, sürdürülebilir ve insan odaklı kentlerin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Toplumsal bunalımlara birlikte fiziksel çözüm öneren bu ideal kentleri planlarlarken; kentsel yeniden yapılanma sürecini politik, sosyo ekonomik ve çevresel olarak yeniden birleştirmek zorunda olduklarının farkına varıp 1890 ve 1930 yılları arasındaki 20. Yüzyılın ideal kenti nasıl olmalıdır? sorusunun cevabını aramışlardır (Smith 1980). Her üç kent plancısı, işbirliği, dayanışma ve toplumsal adaleti yansıtacak bir kent arayışında bulunmuş, toplumsal bunalımlara fiziksel çözüm önermişlerdir. Howard Bahçekent modelini, Frank Lloyd Wright Broadacre Kent modelini ve Le Corbusier de Işın Kent modelini geliştirmiştir (Fishman,2002). Bu ideal kent modelleri, sadece fiziksel yapıları değil, aynı zamanda toplumun gereksinimlerini karşılamayı hedefleyerek kentsel gelişimin temel taşlarından biri olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, 20. Yüzyılda ortaya çıkan Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier'in kent ütopyalarının birbirleri ile ilişkisini ortaya koyarak, bu plancıların önerdikleri ideal kentlerin etkili oldukları kentsel mekanlarda sundukları çözümleri karşılaştırmaktır. Bu çalışma literatür taramasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada değerlendirilen üç ütopya aynı dönemde aynı çözüm arayışı içinde olmaları nedeniyle seçilmiştir. Aradıkları çözümler ve çözüm yolları karşılaştırılmıştır. Tasarlanan ütopya toplum yapısına göre yapılmıştır.

Çalışma kapsamında bu modellerin uygulanabilirlik açısından eksikleri değerlendirilmiştir. 20. yüzyıl kent ütopiyalarının özelliklerini inceleyerek, bu geçmiş idealleri modern teknoloji ile birleştirerek geleceğin kentlerini hayal etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, kent ütopiyaları kuramlarını vurgulayarak, bu kuramların geleceğin kentlerini tasarlarken nasıl bir rehber sağlayabileceğini ve bilime nasıl katkıda bulunabileceğini de ele almaktadır. Aynı zamanda, bu kuramların kent planlamasındaki yeri ve önemi üzerinde de odaklanarak kent planlaması ve tasarımında geçmişin ideal kentlerini modern teknolojinin getirdiği olanaklarla birleştirme konusundaki teorik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

2. Materyal ve yöntem

Çalışmanın materyalini 2010-2022 döneminde Web Of Science (WOS) yayınlanan bir ideal kent modeli olarak 20 yy. kent ütopyası özellikleri ile geleceğin kentlerini hayal etme, Ütopya, Kent, Sanayileşme, İdeal Kent, Kent-Kır Sentezi anahtar kelimelerini içeren yayınlar oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, bir araştırmacının yazılı materyalleri (belgeler, raporlar, makaleler, araştırma kağıtları, politika belgeleri, geçmiş veriler vb.) inceleyerek araştırma konusuyla ilgili bilgi elde etmeye çalıştığı bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, gözlem yapma veya bireylerle görüşme yapma gerekliliği olmadan geniş bir bilgi yelpazesine erişim sağlamaktadır. Doküman incelemesi, geçmiş olayların ve durumların analizini yapmak, politika belgelerini değerlendirerek tarihsel değişiklikleri inceleyen ve zaman tasarrufu sağlayan, düşük maliyetli bir araştırma yöntemi

olarak avantajlar sunmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek,2013). Çalışmada farklı kaynakların yanı sıra uluslararası çalışmalar 3 temel yaklaşıma yönelik değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, çalışma beş ayrı aşamaya ayrılmaktadır.

- Howard'ın 20.yy kent ütopyası modeli: bahçe şehir tasarımı
- Frank L. Wright'ın 20.yy kent ütopyası modeli: Geniş kent (broadacre city)
- Le corbusier'in 20. yy kent ütopyası modeli: çağdaş kent
- Bahçe şehir, Geniş kent (broadacre city), Işıldayan şehir (radiant city); 20. yy ütopya modellerinin birlikte değerlendirilmesi
- Bazı Sonuç ve Öneriler

Çizelge 1. Anahtar kelimelerin arama sonucu (19.12. 2023).

Kelimelerin Kombinasyonu	Sonuç
20 Yy. Kent Ütopyası	42
TITLE-ABS-KEY (<i>Utopia, City, Industrialisation, Ideal City, Urban-Rural Synthesis.</i>)	

Tablo 1'e dayalı olarak yapılan çalışmada "20th Century Urban Utopia" arama anahtar kelimeleri olarak seçilmiştir. Seçilen anahtar kelimeler Web Of Science (WOS) veri tabanında araştırmanın başlığı, özeti ve anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Elde edilen sonuçlar, 1978-2022 yılları arasında yayınlanan bütün çalışmaları kapsamaktadır. Bu tarihe kadar olan dönemde, bu anahtar kelimelerle ilgili 42 çalışma bulunmaktadır. Bu araştırma sadece dergi makalelerini içermektedir, çünkü bu makaleler genellikle "onaylanmış bilgi" olarak kabul edilir ve eleştirel bir gözden geçirmeye tabi tutulabilirler (Van Raan ark., 2003). 27'i

makale, 14'i kitap bölümü 1'i Editörden Materyal ile çalışmadan oluşmaktadır.

3. Bulgular

3.1. Howard'ın 20.Yy Kent Ütopyası Modeli: Bahçe Şehir Tasarımı

19. yüzyıl, sanayi devriminin hız kazandığı bir dönem olarak bilinir ve bu dönemde sanayileşme süreci pek çok büyük şehirde olduğu gibi Londra'da da etkisini göstermektedir. Londra, bu dönemde sanayi devriminin etkilerini yoğun bir şekilde hisseden şehirlerden biri olarak Sanayi devrimi, İngiltere'de başlamış ve büyük değişimlere sebep olmuştur (Corn ve Horrigan,1984). Sanayileşme, üretim şekillerinin ve toplumsal yapının temel değişimine neden olmuş ve bunun sonucunda da kırsal bölgelerden kentlere yönelik bir büyük göç dalgası başlamış ve büyük göç dalgası ile birlikte kentleşme sorunları ortaya çıkmıştır. Özellikle büyük şehirlerdeki nüfus artışı, konut sıkıntısı, altyapı eksiklikleri gibi sorunlar ciddi boyutlara ulaşmaktadır (Clark 1996). Sanayi kentleri, işçiler için sağlıksız ve yaşanması güç koşullara sahip konutlarla dolu hale gelmiştir. İşçi sınıfı, düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları altında, kalabalık ve hijyenik olmayan konutlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bu durum hem fiziksel hem de psikolojik sağlık sorunlarına yol açmıştır (Aksoy,2017). Dönemin siyasetçileri ve düşünürleri, bu durumun yarattığı sorunlara çözüm arayışına girmişlerdir. Özellikle insanların doğal çevreleriyle bağlarını koparmaları ve kasvetli şehir yaşamı, modern varoluşun en büyük tehlikeleri olarak görülmüştür. Bu bağlamda, kır-kent ilişkisi dikkate alınarak şehir yaşamını iyileştirme amacı güdülmüştür (Lefebvre, 1998). Bu dönemdeki çözüm arayışlarından biri, Howard'ın Bahçekent (Garden City) modelidir (Ward,1992). Howard, sanayi kentlerinin

yarattığı sorunları ele alarak, şehirlerin kalabalıklığından ve karmaşıklığından kaçınmanın yollarını araştırmıştır. Bahçekent modelinde, şehirlerin merkezi bir çekirdekten oluştuğu ve bu çekirdeğin çevresinde tarım alanları ve yeşil alanlar bulunduğu bir yapı önerilmiştir. Bu şekilde hem şehir hem de kır öğelerinin bir arada bulunduğu, sağlıklı ve dengeli bir yaşam alanı yaratılması hedeflenmektedir (Sorkin, 2002). Bu dönemdeki çözüm arayışları, şehir planlaması ve kent tasarımı anlayışının temellerini atmaktadır. Kentsel sorunlara bütüncül çözümler arayışı, sadece fiziksel çevrenin düzenlenmesi değil, aynı zamanda insanların yaşam kalitesinin artırılması ve doğal çevre ile bağlarının korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu dönemin düşünceleri, günümüzde de sürdürülebilir ve yaşanabilir kentlerin oluşturulması hedefine katkıda bulunmaktadır. Howard'a göre çözüm, endüstri alanlarını konut bölgeleri dışında tutmak ve insanları kırsal alanlarla tekrardan bütünleştirmektir. İnsanların, toplum ve doğanın güzelliklerinden bir arada faydalanması gerektiğini vurgulayan Howard, kent ve doğanın karışımı şeklinde tasarladığı bu düşünceyle Bahçe Şehir planını ortaya koymuştur (Ward, 1992). Kent yapılaşması genellikle doğadan kopuk, yaşam masraflarının yüksek, çevre kirliliğinin fazla, mekânsal eşitsizliklerin belirgin olduğu alanlar olarak nitelendirilirken; kırsal alanlar ise sınırlı toplumsal olanaklara, az iş imkanına, altyapı sorunlarına, doğayla iç içe, temiz hava ve uygun maliyetli yaşam faaliyetlerine sahip yerleşim yerleri olarak tanımlanmaktadır (Castells, 1983). Castells'e göre bu bağlamda kır ve kent senteziyle; doğal güzelliklerin kente de sunulması, erişilebilir mesafede tarım alanları, iş olanaklarının artışı, düşük kira, aydın havadar ve bahçeli evler, düşük çevre kirliliği gibi avantajların olduğu bir yerleşim yeri tasarımı

ortaya çıkarmak isteyen Howard'a göre bu avantajlara sahip bir yerleşim yerinin kurulması için; kentsel büyümenin sınırlı olması ve yönetim, yetki ve sorumlulukların belli ölçüde halka verilmesi gerekmektedir (Howard, 1902; Castells, 1997). Howard, farklı yaşam tarzlarının olumlu ve olumsuz özelliklerini inceleyerek kırsal sentezini geliştirmiştir. Ona göre, kırsal alanın sağlık ve doğal yaşamla birlikte, kentlerin bilgi teknolojisi ve teknik gelişmelerle beraber siyasal dayanışma gibi özellikleri de içermesi gerekmektedir. Howard, kırsal ve kentsel yaşamın en iyi özelliklerini birleştirerek insanların hem doğal ortamları hem de teknolojik gelişmelerle iç içe olabilecekleri bir yaşam tarzını öngörmektedir. Bu yaklaşım, hem sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hem de teknolojinin getirdiği olanaklardan faydalanmayı hedeflemektedir (Çınar, 2000). Bu çıkış noktasıyla tasarladığı Bahçe Şehir, 1,2 km çaplı dairesel bir alan üzerine kurulması planlanan, yerleşke düzeni ise merkezden dışarıya doğru, birbirinden tamamen ayrılmış mekanlardan oluşan bir şehir planı olarak tasarlanmıştır. Yerleşme düzeni, merkezden dışarı doğru açık ve yeşil alan olarak park ve sosyal alanlar, konut alanları ve endüstri, fabrika alanları olarak kurulan alanlardan oluşmaktadır (Howard 1902). Bahçe şehirde dolaşım bireysel olup, otomobil henüz gündemde olmadığı için yaya dolaşımı dikkate alınarak düzenlenmiş fakat genişçe boyutlandırılan yollar dikkat çekmektedir. Yolların genişliğindeki tasarım farklılığı, işlevlerinde farklı olmasına ve mekanlardaki yapılar arasında ayrıştırıcı bir rol oynamasından kaynaklanmasına sebep olmaktadır. Yolların genişliği ve tasarımı, farklı işlevlere sahip bölgeler arasında ayırım yapmak için kullanılmıştır, özellikle bulvarlar demiryolu hatlarıyla bağlantılı olarak önemli bir rol oynamaktadır (Stefan,2015). Howard'ın ütopyasında kentin sunduğu imkânlar ile kırsal alandaki tarımsal ve doğal özelliklerin ön plana

çıkacağı görülmektedir (Stefan,2015). Howard'ın Bahçe Şehir planı, nüfus yoğunluğunu kontrol altına alan, şehir içinde bir düzen yakalayan, kentten ve birbirlerinden yeşil alanlarla ayrılan, ancak kente ve birbirlerine demiryolları ile bağlanan yerleşkelerden oluşmaktadır. Kent merkezlerindeki yoğunlaşmayı kontrol altına alıp, nüfusun daha planlı bir şekilde büyümesi amaçlanmış, plansız büyümeden kaynaklanan ve kentlerin çöküşüne yol açan olumsuz koşullar yok edilmeye çalışılarak kentler arası bağlantıları demiryolu gibi alternatif yollarla güçlendirmeyi hedeflemektedir (Köken 2017). Bu bağlamda Howard'ın tasarladığı Bahçe Şehir tasarımının özellikleri;

- 32 bin nüfuslu ve düşük yoğunluklu hedeflenen kitleye ulaşıldığında bir yenisini inşa edebilmek,
- Kentler arası bağlantıyı, daha çok demir yolu vasıtasıyla sağlamak,
- Her bireye bir parsel verilecek bahçeli ev modeli oluşturmak,
- İdari ve ekonomik yönden bağımsız alanlar olmasını sağlamak,
- Arazinin kamuya ait olması
- Çok merkezli fakat bir bütün halinde işleyecek bir tasarımdır. Kentin imkanlarından yeterli miktarda faydalanıp insanların sosyalleşeceği mekanlar oluşturmak,
- Kent çeperine endüstri alanları konumlanabilmesini sağlamak,
- Konut bölgesini ise içeride kalacak şekilde tasarlamak,
- Merkezde bir park ve etrafında konumlanan belediye binası, kütüphane, hastahane gibi yapılar bulunması,

- Ticari alanları park çevresinde kalacak şekilde tasarlamak (Türkiye'nin Şehircilik Portalı 2023).

3.2. Frank L. Wright'ın 20.Yy Kent Ütopyası Modeli: Geniş Kent (Broadacre City)

Frank Lloyd Wright'ın tasarladığı Broadacre City, Kuzey Amerika'nın yerleşim düzenini ve kentleşme anlayışını tamamen değiştirmeyi hedefleyen özgün bir kent modelidir. Bu model, sanayi devriminin ve modernleşmenin getirdiği olumsuz sonuçları çözmek amacıyla tasarlanmıştır. Amerika'daki kentsel sorunları ve daralmış yaşam alanlarını ele alarak, bireylerin daha geniş ve özgürce yaşayabileceği bir çözüm sunma amacını taşımaktadır. Broadacre City, Frank Lloyd Wright'ın önceki tasarımlarından, özellikle Prairie tarzı evlerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu model, geleneksel şehirlerin dar sokaklarını, yüksek binalarını ve sıkışık yaşamını terk ederek, bireylere daha büyük araziler ve geniş alanlar sunmayı amaçlamaktadır. Bu şekilde, insanlara doğayla daha yakın bir ilişki kurma fırsatı verilmesi ve organik bir yaşam tarzının teşvik edilmesi hedeflenmektedir (Sadler, 2005). Wright'ın 1932 tarihli eseri "The Disappearing City" ile tanıtılan Broadacre City konsepti, 1935'te New York City'deki bir sergide sergilenmiş ve geniş ilgi görmüştür. Daha sonra, 1945'te "When Democracy Builds" ve 1958'de "The Living City" gibi eserlerde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu kent modeli, bireylerin kendi evlerini ve arazilerini sahip olabileceği, kişisel özgürlüğün ve yaratıcılığın ön planda olduğu bir anlayışı yansıtmaktadır. Aynı zamanda, tarım alanlarının ve yeşil alanların şehirle iç içe olmasını savunmaktadır. Her evin kendi tarım alanını veya bahçesini oluşturabileceği bir yapı önerilmektedir. Geniş caddeler, yeşil alanlar ve binaların arasında

doğal akışkanlığın sağlanması amaçlanmaktadır. Broadacre City, sadece fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapının nasıl şekillenebileceğini düşünen bir modeldir. Wright, bu projede demokrasiyi ve bireyin özgürlüğünü merkeze alarak, insanların doğayla uyumlu bir şekilde yaşayabileceği, dengeli ve insana odaklı bir yaşam alanı oluşturmayı amaçlamaktadır (Smith, 1966). Wright'ın tasarladığı şehirde fabrika bölgeleri, banliyöler, merkezi iktidar noktaları veya küçük kırsal yerleşimler gibi ayrılmış alanlar bulunmamakta olup bunun yerine, bu işlevler her biri kendi başına var olup, tamamen entegre edilmiş, kendi kendine yetebilen bir yapıda, şehrin bütünlüğünü sağlayan bir model öngörmektedir. Wright, her ailenin kendi arazisinde tarım yapabileceği ve yaşayabileceği bir ortamı önermektedir. Wright'ın ideal kentinde kırsal ve kentsel ayrımı ortadan kalkmaktadır. Kır erişilebilir, verimli olarak kullanılabilir hale gelmektedir. Aslında burada, kent kavramına daha farklı yaklaşılarak tanımlı merkeze bağlı kalmaksızın, kır ve kenti ayırmadan, daha bireysel olan bir yaşam önerisi getirilmek istenmektedir. Şehir modeli geniş bir alana yayıldığından, ulaşılabilirliği artırmak adına otomobil karayolu ağının entegre edilmesi gerekli olmaktadır. Bu otomobil yol ağı, Wright'ın vurguladığı gibi, yeni şehir yapısında merkez veya kenar kavramı olmaksızın, otoyol sisteminin sonsuz bir ızgarasında yönsüz ve sınırsız genişleyen alanlar yaratmayı amaçlar, böylece şehir modelinin etkileşimlerini desteklemektedir. Çünkü Wright demokrasiye önem vermekte ve bunun ekonomik ve fiziksel bağımsızlıkla mümkün olabileceğini söylemektedir. Bununla birlikte aile birimine de önem verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Çünkü bu huzuru sağlamış olacaktır. Tek ailelik, kendi kendine yetebilen bir konut Broadacre şehrinin ilk hedefini oluşturmuştur. (Levine, 2016). Bu

bağlamda Wright'ın tasarladığı Broadacre City tasarımının özellikleri;

- Tanımlı bir kent merkezi yoktur.
- Düşük yoğunluklu bir yerleşme modeli yapıya sahiptir.
- Geniş bir alana yayılma göstermiştir.
- Bahçe Kent'in kompakt mahalleleri yerine kırsal alana yayılmış çiftliklere (homestead) yer verilmiştir.
- Her bireyin, kişi başına bir dönüm arazi sahibi olma hakkı tanınmıştır
- Bireylere tarım alanlarında modern evler inşa etme izni verilmiştir, böylece yaşadıkları yerde tarımsal faaliyetlerle birlikte modern konutlar inşa edebilmelerine olanak tanınmıştır.

Kent modelini oluşturan etmenler ise;

- Konut ve peyzaj tipleri
- Düşük endüstriyel faaliyetler
- Küçük ölçekli ticari merkezleri ve pazarlar
- Sivil bina yapıları
- Ve modelin temel taşı olan otoyol (ulaşım sirkülasyonu)
- Ekili araziler (tarım alanı) büyük bir önem taşır ve genellikle bu alanlar modern yaşamın parçası olan diğer yapılarla entegre edilir (Archdaily, 2023).

Broadacre City, modern şehircilik anlayışına alternatif bir yaklaşım sunan ve bireyin özgürlüğünü, doğayla uyumu ve organik yaşamı vurgulayan önemli bir kent modelidir. Frank Lloyd Wright'ın yenilikçi düşünceleri ve bu projede öne çıkardığı kavramlar, günümüzde de sürdürülebilir ve yaşanabilir

kentlerin tasarımında önemli bir ilham kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Akkerman, 1998).

3.3. Le Corbusier'in 20.Yy Kent Ütopyası Modeli: Çağdaş Kent

Sanayi devrimi sonucu kentte yayılma ve olumsuz yaşam şartlarını düzene koymak için Fransa'da tasarım yapan Le Corbusier, Çağdaş Kent tasarımını ortaya koymuştur. Bu tasarıma göre insanın doğayı kontrol ederek varlığını kabul ettireceği öngörülmektedir. Çağdaş Kent modeli, yeşil alanları korumayı ve insanların doğal ortamlardan daha fazla faydalanmasını amaçlayarak, yeşil alanları kaybetmeyi önlemek adına yerleşim alanlarını yaymak yerine yüksek binaların yer aldığı zemin üzerinde yükseltilmiş yapıları önermektedir. Bu planlama anlayışı, doğal yaşamı korumayı ve insanların çevresel kaynaklardan daha fazla yararlanmasını hedeflemektedir (Lewicka, 2015). Çağdaş Kent, Le Corbusier tarafından ilk kez 1924'te sunulmuştur. Etkili ulaşım araçları, bol miktarda yeşil alan ve güneş ışığı içerecek şekilde tasarlanmıştır. Le Corbusier'in geleceğin şehir sakinlerine sadece daha iyi bir yaşam tarzı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda daha iyi bir toplum yaratılmasına katkıda bulunması hedeflenmektedir. Radikal ve katı bir düzende olmasına rağmen, simetri ve standardizasyon, Le Corbusier'in önerdiği ilkeler modern kentsel planlama üzerinde geniş bir etkiye sahiptir ve yeni yüksek yoğunluklu konut tipolojilerinin geliştirilmesine yol açmaktadır (Tungare, 2001). Le Corbusier'in planının özünde imar kavramı bulunmaktadır. Kenti ayrı ayrı ticari, iş, eğlence ve yerleşim alanlarına sıkı bir şekilde bölmektedir. Ticaret bölgesi merkezde yer almakta ve her biri 200 metreye ulaşan ve beş ila sekiz yüz bin kişi barındıran monolitik mega gökdelenler içermektedir. Bu sivil bölgenin merkezinde yer alan ana tren yolu, çok sayıda yeraltı tren sisteminin vatandaşları çevresindeki konut bölgelerinden ve bölgelere ulaştırdığı

ana ulaşım yolu olmasını sağlamaktadır (Dunnett, 2000). Konut bölgeleri, "Birim" olarak bilinen önceden imal edilmiş apartman binalarını içermektedir. Elli metre yüksekliğe ulaşan tek bir birim, 2.700 kişi barındırabilir ve dikey bir köy görevi görebilmektedir. Yiyecek, içecek ve çamaşırhane, zemin katta, kreş ve çatıda bir havuz bulunmaktadır. Birimler arasında parklar mevcuttur. İnsanlara kapılarında en fazla doğal gün ışığı, en az gürültü ve dinlenme imkanı sağlamaktadır.

Çağdaş Şehir yapısının önemli bir özelliği, şehrin farklı işlevlerinin sert bir şekilde ayrıştırıldığı zonasyon sistemi yer almaktadır. Ticari, konut ve eğlence alanları birbirinden keskin bir şekilde ayrılmış olup, Ticaret merkezi, şehrin merkezinde yer alırken, devasa gökdelenlerden oluşan bu bölge, 200 metreye varan yükseklikte, 800 çalışan kapasiteli iş merkezlerini barındırmaktadır. Ana ulaşım ağları da bu merkezden yayılır ve özellikle konut bölgelerine ulaşan geniş metro ağları, dış bölgelerde önemli bir ulaşım hattını oluşturmaktadır (Guiton, 1981; Köken, 2017). Le Corbusier, mimarlık kariyeri boyunca şehirleri daha yaşanabilir, işlevsel ve estetik mekanlar haline getirmek için ideal şehir yapıları oluşturma çabası içinde olmuştur. Büyük isimlerin şehir planlarından etkilenen Le Corbusier, kendi yorumunu ütopyik plancılık anlayışına getirmektedir. Mevcut şehirleri çağın gerekliliklerine adapte etme çabası içinde olmuş ve doğanın, kentin ve insanın uyumuna odaklanarak yeni şehirlerin tasarımını hedeflemektedir. Bu bağlamda, Le Corbusier' nin Çağdaş Kent tasarımlarında özellikle Ebenezer Howard'ın "The Garden City" (Bahçe Kent Modeli) projesinden ilham aldığı söylenebilmektedir (Swoboda, 2012).

3.4. Bahçe Şehir, Geniş Kent (Broadacre City), Işıldayan Kent (Radiant City); 20.Yy Ütopya Modellerinin Birlikte Değerlendirilmesi

20. yüzyılın kent ütopyaları, Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier gibi öncü şehir plancıları tarafından tasarlanmıştır. Bu plancıların ideal kent modelleri, genel amaçlarına rağmen benzer yönleri bulunmaktadır. Bu kent ütopyalarının kökeni, 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan sanayi devrimine dayanmaktadır. Sanayi devrimi, kentsel alan üretimini ve kırsal alanın dönüşümünü temelden değiştirmiş, yeni bir toplumsal ve mekânsal dinamik yaratmıştır. Bu süreç sonucunda oluşan sanayi kentleri, insanları doğal çevrelerinden koparmıştır. Sağlıksız konutlar, düşük yaşam standartları ve kalabalık nüfus, kentsel alanlarda büyük sorunlara yol açmaktadır. Özellikle sanayi işçilerinin yaşadığı bu sorunlar, kent planlaması alanında farklı yaklaşımların geliştirilmesine sebep olmaktadır (Raipat ve ark.,2023). Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier gibi plancılar, bu sorunları ele alarak kentlerin geleceğini şekillendirmeye çalışarak adımlar atmışlardır. Hepsinin amacı, sadece fiziksel mekânı düzenlemek değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dönüşümü sağlayarak bireylerin yaşam kalitesini artırmaktır. Her üç plancının da kent ütopyalarında ortak payda, insanın doğayla uyumlu, sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürdürebilmesini sağlamaktır. Ebenezer Howard'ın Bahçekent modeli, bireylerin kırsal ve kentsel öğeleri bir arada bulunduran yaşam alanlarında bir araya gelebileceği bir tasarımı önermektedir (Akkoyunlu, 2004). Frank Lloyd Wright'ın Broadacre City modeli, bireylere geniş araziler ve özgürlük sunan bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Fishman, 2002). Le Corbusier'in Işın Kent modeli ise dikey yapılaşma ve modern teknolojiyi vurgulayarak verimli ve fonksiyonel bir yaşam tarzını hedeflemektedir. Bu ünlü plancıların amacı, kentsel sorunları çözmek ve yaşam kalitesini yükseltmek için bireyleri doğal çevreleriyle tekrar bağdaştırmaktır. Kır-kent ilişkisi, yeşil alanların korunması ve bireysel

özgürlüğün vurgulanması, bu ütopyaların temelinde yatan ortak değerlerden birkaçı olup, sadece fiziksel mekânı değil, aynı zamanda toplumsal ilişkileri, ekonomik dinamikleri ve yaşam tarzını dönüştürmeyi amaçlayan bütüncül yaklaşımları temsil etmektedir (Le Corbusier, 1987).

Howard, kır ile kent hala ayrı iken kent ile kır birleştirmekten söz etmektedir. Bahçe Şehir modelinde, belirlenmiş sınırları olan, kompakt, simetrik ve merkezi bir noktada nüfusu toplayarak öne çıkan özellikler bulunmaktadır.

- Kır erişilebilir olması,
- Yerleşimlerin kentsel niteliklerini korurken nüfus yoğunluğunu azaltmayı ve daha yakın ilişkilerin gelişmesine olanak tanımak,
- Kır ile kentin birleşmesinden yeni bir yerleşim formu doğmasını hedefler,

Wright'ın ideal kentinde ise;

- Kentte tanımlı belirgin bir merkezin olmaması
- Kır ile kent arasındaki ayrımının belirsizleştiği bir yapıya sahip
- Son derece yaygın, düşük yoğunluklu bir yerleşme modeli öyle ki yapılaşmış çevre kırsal alanda yayılmış, adeta onun organik bir parçası haline gelmiş
- Bahçe Şehir'in kompakt mahallelerinin yerine kırsal alanda yayılmış yüzlerce homestead (çiftlik) yerleşimler bulunur ve yapılaşma düşük yoğunluklu olarak gerçekleşmektedir. Bu durum, kentin dokusunun daha geniş ve doğal bir şekilde yayıldığı, kırsal öğelerle iç içe geçmiş bir yapılanma sunmaktadır (Üçer ve Yılmaz, 2004). Howard'ın Bahçe Kent modeli, Frank Lloyd Wright'ın Broadacre City modeli ve Le Corbusier'in Işın Kent modeli gibi yaklaşımlar, kentlerin işlevlerini, insanlar üzerindeki etkilerini ve ortaya çıkan temel sorunları farklı

açılardan ele almaktadır. Bu modellerin temel amacı, kentlerin daha iyi bir şekilde planlanmasını ve temel işlevlerinin düzenlenerek insan yaşamına uygun, işlevsel ve planlı bir yapıya kavuşturulmasını sağlamaktır. Her bir yaklaşım, kentsel gelişmeyi optimize etmek, doğal ve insan kaynaklarını dengeli bir şekilde kullanmak ve yaşam kalitesini artırmak için özgün çözümler sunmayı amaçlamaktadır. Bu kuramlar, kent planlamasının farklı yönlerini vurgulayarak kentlerin daha sürdürülebilir, erişilebilir ve insan odaklı olmasını hedeflemektedir (Türk, 2015). Kent plancılarına göre, sermaye ile emek arasındaki çelişkinin sorumlusu ne kapitalist sistem ne de endüstri toplumu olmaktadır. Bu çelişkinin temelinde toprak mülkiyetinin eşitsiz dağılımı yatmaktadır. Bu eşitsiz dağılım giderilirse hem bu çelişki hem de toplumdaki yoksulluğun ortadan kalkması planlanmaktadır. Ancak bu eşitsizliğin nasıl giderileceğine ilişkin stratejiler henüz oluşturulmamıştır (Katznelson, 2019).

Howard, Wright ve Le Corbusier gibi öncülerin geliştirdiği projeler, kentlerdeki fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinimlerin karşılanmasını amaçlamaktadır. Bu projeler, kent, doğa ve toplum arasındaki ilişkiyi şekillendirirken kendi fikir ve ideolojilerini yansıtmak için kullanılarak farklı disiplinlerdeki yenilikleri teşvik ederek çeşitli alternatif çözümler arayışına yol açmaktadır (Özdemir,2019). Kent planlama perspektifinden bakıldığında, bu öncülerin projeleri, çeşitli sorunları çözme amacıyla farklı yaklaşımlar getirirken yönetim şekilleri, tasarım prensipleri, hedeflenen nüfus yoğunluğu ve işlevsel bölümlendirme gibi konularda benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Bu değerlendirmeler, bu öncülerin kent tasarımı alanında benzersiz katkılar yaparken, kavramsal ve uygulamaya yönelik çok yönlü düşünceler geliştirdiklerini göstermektedir (Ragon, 2010).

Çizelge 1. 20.yy Kent Ütopyaları: 3 ütopya modeli özellikleri ve Çizelge 2.'de bu benzerlikler ve farklılıklar ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Çizelge:1: 20.yy Kent Ütopyaları: 3 ütopya modeli özellikleri ve farklılıkları (Ragon, 2010).

	HOWARD	WRIGHT	LE CORBUSIER	ORTAK YÖNLERİ	FARKLILIKLARI
YILI	1903	1934-58	1924		
ÇALIŞTIĞI YER	İngiltere	ABD	Fransa	Kent modelinin uygulandığı ülke.	Bahçekent modeli, doğaya yakın yaşamı teşvik etmek amacıyla tasarlanmıştır. İnsanlar, doğal çevreleriyle iç içe, sakin ve sağlıklı yaşam alanlarına sahip olabilmektedir. Aynı zamanda model, merkezi bir yönetim ve planlamayı öngörülmektedir. Kentler, bireysel özerklikleri koruyarak toplumsal dayanışmayı da vurgular.
DÖNEM	Sanayi Devrimi Sonrası	Sanayi Devrimi Sonrası	Sanayi Devrimi Sonrası	Sanayi sonrası sorunlara	Broadacre City modeli, bireyin özgürlüğünü merkeze almaktadır.

				çözüm aranmıştır.	Her birey kendi yaşamını tasarlayabilir ve doğal çevreyle iç içe bir yaşam sürdürebilmektedir
					Bu modelde, geniş araziler ve teknolojik altyapı bireylerin yaşamlarını daha bağımsız ve fonksiyonel bir şekilde düzenlemelerine olanak tanımaktadır.
NUFUS YOĞUNLUĞU	30 bin kişi	7 bin kişi	3 milyon kişi	İstenilen refah düzeyine çıkılması için gerekli kişi sayısı ortaya konmuştur.	Işın Kent modeli, dikey yapılaşmayı ve modernizmi vurgulayan bir yaklaşıma sahiptir.
SOSYOLOJİK DÜŞÜNCE	Kooperatif, Demokrati	Bireyci, Özerksizleştirme, sorumluluk dağıtım	Devrimci, Sendika	Sermaye dağılımındaki eşitsilik ve yoksulluk seviyesindeki düşüş için benimsenen çözüm yolu aranmıştır.	
ULAŞIM MODELİ	Demir yolu	Otoyol ağı	Dar sokaklar, motorlu taşıt yolları	Tasarlanan kent modeline göre şehrin ulaşım formu	Merkezi bir planlama ve fonksiyonel ayırım, kentin düzenlenmesinde temel rol oynar

				şekillenmiştir.	
TOPLUM YAPISI	Küçük topluluklar	Tekil gruplar	Seçkin insanlar	Tasarlanan kentin hitap ettiği topluluk belirtilmiştir.	Aynı zamanda sosyal etkileşimin azalabileceği eleştirileri ortaya çıkmıştır.
MİMARİ	Merkez etrafında konumlan mamahalle oluşumu.	Merkez yok Kır ve kent birarada. Çiftlikler var.	Dikey mimari, Yüksek binalar ve ara sokaklar.	Kent modelinin tasarımı yapılmıştır.	

Howard'ın Bahçekent modeli, Frank Lloyd Wright'ın Broadacre City modeli ve Le Corbusier'in Işın Kent modeli, kentlerin nasıl planlanması gerektiğine dair önemli yaklaşımları temsil etmektedir. Bu modellerin ortak amacı, daha iyi, yaşanabilir, sürdürülebilir ve insan odaklı kentler yaratmaktır. Her bir model, kentlerin işlevleri, insanların yaşam kalitesi üzerindeki etkileri ve ortaya çıkan temel sorunlara farklı açılardan yaklaşarak çözüm önerileri sunmaktadır. Bu üç plancının modelinde de görülen temel vurgular ise şöyledir (Oktay, 2012):

1. Toprak Mülkiyeti ve Eşitsizlik: Bahçekent, Broadacre City ve Işın Kent modellerinin hepsi, toprak mülkiyetinin eşitsiz dağılımının kentsel sorunların temelinde yattığı görüşünü paylaşmaktadır. Bu eşitsizlik giderilmezse, sermaye ve emek arasındaki çelişkilerin ve toplumdaki yoksulluğun devam edeceği düşünülmektedir.

2. Fiziksel ve Sosyal Planlama: Bu ütopyalar, kentin yalnızca fiziksel düzenlemesine odaklanmaz. Fakat sosyal, ekonomik ve kültürel

ihtiyaçların da karşılanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Kentlerin sadece binalardan ibaret olmadığı, insanların etkileşimlerini, sosyal yaşamlarını ve toplumsal yapıyı da şekillendirdiği düşünülmektedir.

3. Yaşam Biçimlerinin Oluşturulması: Her bir modelde, belirli yaşam biçimlerinin ve toplumsal yapıların oluşturulması amaçlanmaktadır. Bahçekent modelinde doğa ile uyumlu, sakin bir yaşam tarzı öne çıkarken, Broadacre City bireysel özgürlüğü ve geniş arazileri vurgulamaktadır. Işın Kent modeli ise modernizm ve teknolojiyle entegre bir yaşamı desteklemeye çalışmaktadır.

4. İdeolojik ve Felsefi Temalar: Her bir model, plancılarının farklı ideolojilerini ve felsefi yaklaşımlarını yansıtmaktadır. Bahçekent modeli toplumsal dayanışma ve yeşil yaşamı öne çıkarırken, Broadacre City bireyselliği ve özgürlüğü desteklemektedir. Işın Kent modeli ise modernizmin rasyonalitesini ve işlevselliğini vurgulamaktadır.

5. Kent, Tabiat ve Toplum İlişkisi: Bu ütopyaların hepsi, kentin, tabiatın ve toplumun birbirleriyle

etkileşim halinde olduğu bir dengeyi korumaya çalışmaktadır. Doğanın korunması, yeşil alanların sağlanması ve insanların bu çevreyle uyum içinde yaşamaları hedeflenmektedir (Ellin, 1999; Murgas ve Klobučník, 2018).

Nihayetinde, 20. yüzyılın kent ütopyalarını şekillendiren düşünürler, Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier gibi isimler, kent yaşamının önemli sorunlarına kapsamlı çözümler sunma amacıyla yola çıkmışlardır. Bu sorunların üstesinden gelmek için kentsel planlama ve altyapı geliştirme stratejileri önem arz etmektedir. Ancak bu makale, sadece geçmişin ideallerini değil, aynı zamanda modern dönemin getirdiği teknolojik imkanları da geleceğin kentleri için bir kılavuz olarak ele almaktadır. Sürdürülebilir kent planlaması, yeşil altyapı projeleri, enerji verimliliği, atık yönetimi ve toplumsal katılım gibi faktörler, kentsel alanlarda yaşam kalitesini artırmak ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için kullanılacak önemli araçlar arasında yer almaktadır. Her bir model, belirli bir yaşam tarzını teşvik ederken, toplumsal dönüşümü ve fiziksel düzenlemeyi birleştirme amacını taşımaktadır. Bu kent ütopyaları, günümüzde hala tartışılan ve değerli bulunan yaklaşımlardır, çünkü hala yaşanabilir, sürdürülebilir ve toplumsal gereksinimlere uygun kentlerin inşa edilmesi hedeflenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, 20. yüzyılın kent ütopyalarını incelemeyi ve bu ütopyaların ideal kent modeline yönelik önerdikleri özellikleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İdeal bir şehir modeli oluşturmak, sürdürülebilirlik, toplumsal eşitlik, çevresel koruma ve yaşam refahı gibi önemli değerlere dayanmaktadır. İnceleme sonucunda, 20. yüzyılın kent ütopyalarının belirgin özelliklerini ve bu

özelliklerin şehir planlamasına nasıl yansıdığını gözlemlemektir.

Öncelikle, planlı şehir yapıları ve düzenli altyapı düzenlemeleri, ideal kent modelinin temel taşlarından biri olup yeşil alanların ve kamusal alanların artırılması, insanların doğayla bağlantısını güçlendirerek yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. (Önder ve Polat,2012) tarafından belirtildiği üzere Türkiye kentleri için 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik’ hükümlerine göre kentsel alanlarda kişi başına düşen yeşil alan değeri en az 10 m², belediye ve mücavir alan sınırları dışında ise kişi başına en az 14 m² olarak belirlenmiştir (Demir ve ark., 2016; Nas ve Gültekin, 2019). Özellikle nüfus yoğunluğunun fazla ve kişi başına düşen kentsel açık ve yeşil alan miktarının az olduğu kentlerde, su ve yeşil alan varlığına dayalı rekreasyon olanağı varlığı ve sürdürülebilirliği önem kazanmıştır (Korkut ve ark., 2021).

Çevresel sürdürülebilirlik ve teknolojik entegrasyon, ideal kent modelinde öne çıkan diğer özellikler olup toplumsal eşitlik ve katılım, şehir sakinlerinin ihtiyaçlarına uygun çözümler sunmayı hedeflerken, ulaşım ve trafik yönetimi de çevreye duyarlı ulaşım alternatiflerini öncelikli kılmaktadır. Bu çalışma, 20. yüzyılın kent ütopyalarının kentsel planlama yaklaşımlarına nasıl yansıdığını ve şehirlerin nasıl daha yaşanabilir hale getirilebileceği konusunda önemli bir anlayış sunmaktadır.

Her ütopyanın kendi sınırlamaları ve uygulanabilirlik sorunları bulunmaktadır. Bu nedenle, ideal bir kent modeli oluştururken gerçek dünya koşullarını, kültürel farklılıkları ve yerel gereksinimleri göz önünde bulundurmanın önemi vurgulanmalıdır. İdeal bir kent modelinin oluşturulmasında sadece

teorik yaklaşımların değil, aynı zamanda pratiğe dayalı çözümlerin de dikkate alınmasıdır.

Katılımcı planlama süreçleri ve yerel halkın görüşlerinin önemsenmesi, kent planlamasının başarısı için kritik bir unsur olup sürdürülebilirlik ve çevresel koruma amacıyla teknoloji ve yenilikçi çözümlerin entegrasyonu teşvik edilmelidir. (Gültekin ve ark., 2016) tarafından belirtildiği üzere günümüzde katılımcı bakış açısı hızla yaygınlaşmakta ve uluslararası proje finansörleri katılımcı çalışmalara ağırlık vermektedir. Ancak (Karaçor ve ark., 2010)'a göre; planlama ve tasarımın sosyal boyutu sadece halkın planlama kararlarına katılımı şeklinde kendini göstermekte iken, küreselleşme ihtiyacı gibi nedenlerle planlama ve tasarımda sosyal sorumluluklar ihmal edilmekte ve kent belli bir ekonomik sınıfın ihtiyacına göre şekillenmektedir. Sonuçta, ideal bir kent modeli oluşturmak karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Ancak, 20. yüzyılın kent ütopyalarından elde edilen perspektifler, şehirlerin daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve insan odaklı hale getirilmesine katkı sağlayacaktır. Gelecekteki araştırmaların bu ütopyaların prensiplerini modern şehir planlamasıyla birleştirerek daha iyi kentler oluşturma yönünde ilerlemesi umut edilmektedir. Geleceğin kentleri için ideal bir model oluştururken, 20. yüzyıl kent ütopyalarının özelliklerini temel almak hem tarihsel bir bakış sunar hem de bugünkü ihtiyaçları karşılayan bir rehber olabilir. Bu model, sürdürülebilirlik, toplumsal eşitlik, erişilebilirlik ve yeşil alanlar gibi önemli konulara odaklanarak, geleceğin kentlerinin yaşanabilir, adil ve çevre dostu mekanlar olmasına katkı sağlayabilmektedir. Kentler, insanlığın geleceğini şekillendiren önemli unsurlardır. (Churkina 2016)'ya göre kentler arazi dönüşümü, enerji tüketimi, ulaşım, doğal kaynakların aşırı kullanımı ve Carbon (C)

salınımında ilk sırada yer almaktadır (Başaran ve ark., 2023). Bu nedenle ideal bir kent modeli oluştururken geçmişin ütopyalarını ve geleceğin gereksinimlerini ve çevresel sorunları dikkate almak, daha sürdürülebilir ve insan odaklı bir dünya inşasına katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Aulich, C. (2009). From Citizen Participation to Participatory Governance in Australian Local Governance, *Commonwealth Journal of Local Governance* 2009 2: 44-60.
- Akkerman, A. (1998). *Subdivision Design- History And Guidelines*.
- Akkoyunlu, E. K. (2004). 20. yüzyıl kent ütopyaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*.13 (4), 5-21.
- Aksoy, S. (2017). Değişen teknolojiler ve endüstri 4.0: endüstri 4.0'ı anlamaya dair bir giriş. *SAV Katkı* 4: 34-44.
- Alkan, A. & Duru, B. (Der. ve Çev.) (2002). *20. yüzyıl kenti*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Arch Daily, (2023). *North America's Radiant City: Le Corbusier's Impact on New York*. (<https://www.archdaily.com/604056/north-america-s-radiant-city-le-corbusier-s-impact-on-new-york>). Erişim Tarihi: (15 Kasım 2023).
- Banek, N. (2023). *The Impacts of Unsustainable Urbanization on the Environment*. doi: 10.5772/intechopen.110089.
- Başaran, N. Gültekin, P. Gültekin, Y. S. (2023). Evaluation of Düzce Urban Forests'climate Change Mitigation Potential with Measuring Urban Carbon Footprint. *Journal of International Scientific Publications* www.scientific-publications.net. Ecology and Safety 17: 135-148.
- Başol, K. (1984). *Demografi*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Brebbia, R., Martin-Duque, L. and Wadhwa, W. (2002), *The Sustainable City II, Urban Regeneration And Sustainability*. Boston: WIT Press.
- Callenbach, E. (1994). *Ekotopya*. Çev.: Osman Akinhay, Ayrıntı Yayınları, Renk Yapımevi, İstanbul.
- Clark, D. (1996). *Urban world/global city*, Routledge, London
- Castells, Manuel. (1983). *The City and the Grassroots*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles.

- Castells, Manuel. (1997). Kent, Sınıf, İktidar, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Corn, J. J. and Horrigan, B. (1984). Yesterday's Tomorrows: past visions of American Future, Johns Hopkins University Press, edited by Chambers, K., Baltimore.
- Çakır, S. (2007). Kentleşme ve Gecekondu Sorunu, Fakülte Kitapevi, Isparta.
- Çınar, T. (2000). "Bahçekent Modelinin Düşünsel Kökenleri", A.Ü.S.B.F. Dergisi, 55 (1): 27-52.
- Demir, Z. Gültekin, P. G, Özdede, S. & Kaya, S. (2016). Assessment of the recreational area potential of Duzce Asar stream. Oxidation communications, 39: 3549-3561.
- De Rosa, Mattia, Vincenzo Bianco, Henrik Barth, Patricia Pereira da Silva Carlos Vargas Salgado Fabiano Pallonetto. (2023). Technologies and Strategies to Support Energy Transition in Urban Building and Transportation Sectors. Energies. 16 (11): 4317-4317 <https://doi.org/10.3390/en16114317>
- Dunnett, J. (2000). Le Corbusier and The City Without Streets, Modern City Revisited, T. Deccker (Ed), Spon Press, 2000, London, pp. 56-79.
- Ellin, N. (1999). Postmodern Urbanism, Princeton Architectural Press, New York
- Fishman, R. (2002). 20. yüzyılda kent ütopyaları - Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier. B. Duru ve A. Alkan (Ed), 20. yüzyıl kenti içinde (107-126). Ankara: İmge.
- Guiton, J. (1981). The ideas of Le Corbusier on architecture and urban planning, Geogr Braziller, New York.
- Gültekin, P. Gültekin, Y. S. Uzun, O. Gök, H. (2016). Katılımcı ekoturizm planlamasında yapısal eşitlik modellemesi ile paydaş analizi: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 14(2), 34-56.
- Grozeva, Mariya Gospodinova. (2023) Macedonia Boulevard Linear Park Design For Reduced Transport Noise Pollution. Agricultural Sciences. 15 (37). DOI: 10.22620/agricsci.2023.37.003.
- Howard, E. (1902). Garden Cities of To-morrow, Faber and Faber, London.
- Karaçor, E. K, Yerli, Ö. Girti Gültekin, P. Özdede, S. (2010). Postmodern sürece geçişte peyzaj mimarlığının rolü. Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi 21-24 Ekim 2010 Kuşadası.
- Kartal, S. Kemal. (1983). Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, Yurt Yayınları, Ankara,
- Katznelson, I. (2019). Marksizm ve Kent, (Çev.) Ceren Göğüş, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Keeley Melissa, Benton Lisa. (2023). Urban Sustainability. 267-280. 9781003121800.
- Korkut, C. Gültekin, P. Özdede, S. (2021). İstanbul Maltepe-Kartal Kıyı Şeridi Örneğinde Rekreatif Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi ve Rekreatif Olanaklarının Değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 17(2), 330-350.
- Köken, K. (2017). Sürdürülebilir Kentsel Tasarım Kriterleri Açısından Kentsel Dönüşüm Projelerinin İncelenmesi. Uzmanlık Tezi, İller Bankası, Ankara.
- Ledent, Gérald. (2022). The Double Role of Architecture: The Critical and Therapeutic Potency of Unbuilt Utopias. Utopian Studies. 33(2):317-340. <https://doi.org/10.5325/utopianstudies>.
- Le Corbusier, C. E. J. (1987). A contemporary city, from the city of tomorrow and its planning. New York: Dover
- Lefebvre, H. (1998). Modern Dünyada Gündelik Yaşam. Çev. I. Gürbüz. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levine, N. (2016). The Urbanism of Frank Lloyd Wright, Princeton University Press, s.172, New Jersey, Amerika.
- Lewicka, B. (2015). Behind the urbanism. Images of the city in modern marketing Urbanism as a way of life. Trying to rediscover, Silesian University Press, pp. 25-38, 2015
- Mumford, L. (2000). What Is a City?, In R. T. LeGates & F. Stout (Ed.), The City Reader, London and New York: Routledge.
- Murgaš František, Klobočník, Michal. (2018). Şehirde yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi veya şehirdeki refah: Kavramsallaştırma ve örnek olay çalışması. Ekologia-bratislava, 37(2):183-200. doi: 10.2478/EKO-2018-0016.
- Nas, M. Gültekin, P. (2019). Determination of Urban Open Green Area Use Types and Evaluation of Citizenship Satisfaction: Case of Seydişehir District of Konya. Proceeding & Abstract Book, 30.

- Oktaç, Derya. (2012). Editoryal: Şehirlerde yaşam kalitesi. 165(3):125-126. doi: 10.1680/UDAP.2012.165.3.125.
- Özdede, S. Karaçor, E. Gültekin, P. (2013). Kentsel dönüşüm projelerinin peyzaj mimarlığı disiplini açısından değerlendirilmesi: Düzce ili örneği. 5. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 14-17 Kasım 2013 Adana.
- Özdemir, E. (2019). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/ veya Mekânın Çözümlemesi, *İdeal Kent*, (1), 44-77. www.idealkentdergisi.com
- Raipat, V. (2023). İnsanlar, Yerler ve İlişkiler. İçinde: Zaman, QM, Hall, GG (eds) *Sınır Şehirciliği*. Kentsel Kitap Serisi. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-06604-7_13
- Ragon, M. (2010). *Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi*. Kabalıcı Yayınevi, s. 386.
- Sacrey, M. R., Bouchet, T., Picon, A. (2003). *Ütopiyalar sözlüğü*. İstanbul: Sel.
- Sadler, S. (2005). *ARCHIGRAM: architecture without architecture*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Smith, M. P. (1980) *The city and social theory*. Basil Blackwell, Oxford.
- Smith, Norris, Kelly. (1966). *Frank Lloyd Wright: A Study in Architectural Content* (Engle- wood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1966), p.155.
- Stefan, A. M. (2005). *The New Urbanism Movement: The Case of Sweden*. <http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:830177/FULLTEXT01.pdf>.
- Soderlund, J. Newman, P. (2015). Biophilic architecture: A review of the rationale and outcomes. *AIMS Environmental Science*, 2(4):950-969. <https://doi.org/10.3934/envirosci.2015.4.950>
- Sorkin, Michael. (2002). See You in Disneyland, *Readings in Urban Theory*, S. Fainstein, S. Campbell (Ed). Blackwell, Oxford, pp. 335-353.
- Swoboda, T. (2012). *Le Corbusier, Towards architecture*, Foundation Center for Architecture, Warsaw.
- Schulz, D. (2023). *North America's Radiant City: Le Corbusier's Impact on New York*.
- Şengül, H. T. (2002). Planlama paradigmasının dönüşümü üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 2002/2-3, ss. 8-30, Şehir Plancıları Odası, Ankara
- ŞBP Türkiye'nin şehircilik portalı (2023) *Bahçe Kent Modeli*. Erişim Tarihi: (04 Ekim 2023). (<http://sbpturkiye.com/bahce-kent-modeli.html>).
- Tungare, A. (2001). *Le Corbusier's principles of city planning and their application in virtual environment*, master thesis, School of Architecture Carleton University, Ottawa.
- Türk, Seçil Mine. (2015). 20. Yüzyıl Kent Kuramları. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (3).
- Üçer, Z., Yılmaz, G. (2004). Kent Ütopyaları Kapsamında Konut Tipolojileri, *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 17(4): 133-147.
- Ward S (1992). *The Garden City, Past, Present and Future*, E&F Spon, London.
- Zheblienok, N. N., Malinina, S. V. (2022). Yeni yerleşim yerleri tasarlanmanın metodolojik yönleri XX'in ulusal uygulaması, XXI yüzyılın başlangıcı Kentsel inşaat ve mimarlık. 12 (4): 110-123. doi: 10.17673/Vestnik.2022.04.14
- Zülfikar, M. Ö., ve Kausar, M. (2023). Historical Development of Urban Planning Theory: Review and Comparison of Theories in Urban Planning. *Uluslararası Bilim ve Teknolojide Yenilikler Dergisi*, 5 (1), 37-55. <https://journal.50sea.com/index.php/IJIST/article/view/411>.